

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ NHƯ QUỲNH

**PHÂN TÍCH NỘI DUNG VÀ TÁC DỤNG GIÁO DỤC
CỦA CẢM HỨNG PHÊ PHÁN TRONG DẠY HỌC
TRUYỆN NGẮN “NGƯỜI TRONG BAO” CỦA SÊKHÔP
Ở LỚP 11 TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ NHƯ QUỲNH

**PHÂN TÍCH NỘI DUNG VÀ TÁC DỤNG GIÁO DỤC
CỦA CẢM HỨNG PHÊ PHÁN TRONG DẠY HỌC
TRUYỆN NGẮN “NGƯỜI TRONG BAO” CỦA SÊKHÔP
Ở LỚP 11 TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

CHUYÊN NGÀNH: LL&PP DẠY HỌC VĂN - TIẾNG VIỆT
MÃ SỐ: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: GS.TS. NGUYỄN THANH HÙNG

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng kính trọng và biết ơn sâu sắc tới GS.TS. Nguyễn Thanh Hùng - người thầy đã tận tình giúp đỡ em trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn các thầy cô trong khoa Ngữ văn, khoa Sau đại học trường ĐHSP Thái Nguyên đã nhiệt tình giúp đỡ, động viên em trong quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tác giả luận văn xin chân thành cảm ơn những đồng nghiệp, người thân trong gia đình, bạn bè đã giúp đỡ, tạo điều kiện cho tôi trong suốt thời gian qua.

Thái Nguyên, tháng 06 năm 2012

Tác giả

Nguyễn Thị Như Quỳnh

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan những số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là trung thực và chưa hề được sử dụng để bảo vệ một học vị nào khác.

Tôi cam đoan rằng mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và các thông tin trích dẫn trong luận văn đều đã được chỉ rõ nguồn gốc.

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Như Quỳnh

BẢNG KÝ HIỆU
NHỮNG CHỮ VIẾT TẮT TRONG LUẬN VĂN

GV	Giáo viên
HS	Học sinh
PPDH	Phương pháp dạy học
THPT	Trung học phổ thông
TPVC	Tác phẩm văn chương
SGK	Sách giáo khoa
Nxb	Nhà xuất bản

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Bảng ký hiệu những chữ viết tắt trong luận văn	
Mục lục.....	i
A. MỞ ĐẦU	1
B. NỘI DUNG.....	9
Chương 1. CẢM HỨNG SÁNG TÁC TRONG DẠY HỌC TÁC	
PHẨM VĂN CHƯƠNG	9
1.1. Khái niệm cảm hứng	9
1.1.1. Định nghĩa.....	9
1.1.2. Các nghĩa gần nhau của khái niệm cảm hứng.	9
1.2. Nội dung của cảm hứng sáng tạo.	10
1.2.1. Cảm hứng sáng tạo là tâm trạng sáng tác khác nhau của người nghệ sĩ	10
1.2.2. Cảm hứng sáng tạo là khả năng tạo ra niềm vui, thúc đẩy sự tưởng tượng của nhà văn trong sáng tác.	10
1.2.3. Cảm hứng sáng tạo là trạng thái hưng phấn tinh thần gắn liền với sự vận động nội tâm thông qua các phản ứng cảm tính của người nghệ sĩ trong quá trình sáng tạo.....	11
1.3. Đặc điểm của cảm hứng sáng tạo.....	12
1.4. Mối quan hệ giữa cảm hứng sáng tạo với cảm quan nghệ thuật và ý đồ sáng tác.	14
1.5. Sự phong phú, đa dạng của cảm hứng sáng tạo văn học	15
1.6. Giá trị và tác dụng của cảm hứng sáng tác trong dạy học đọc hiểu tác phẩm văn chương ở trung học phổ thông.	18
1.6.1. Cảm hứng sáng tác của nhà văn là tri thức đọc hiểu tác phẩm văn chương. .	18

1.6.2. Cách thức hướng dẫn học sinh phân tích, vận dụng cảm hứng sáng tác của nhà văn (tác giả) để học sinh đọc hiểu tác phẩm văn chương.....	26
1.6.3. Định hướng sự liên hệ thực tế và bài học về đạo đức, lối sống của học sinh hiện nay từ việc đọc hiểu tác phẩm văn chương.	37
Chương 2. VẬN DỤNG CẢM HỨNG PHÊ PHÁN TRONG ĐỌC HIỂU TÁC PHẨM “NGƯỜI TRONG BAO” CỦA SÊKHÔP Ở LỚP 11 ĐỂ GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC LỐI SỐNG CHO HỌC SINH.....	42
2.1. Cơ sở xã hội và thời đại của cảm hứng sáng tác trong “Người trong bao” (Sêkhôp) về khuynh hướng hiện thực phê phán cuối thời của văn học nga.	42
2.2. Nội dung của cảm hứng phê phán trong truyện ngắn sêkhôp.....	45
2.2.1. Phê phán cái tiêu cực tầm thường dung tục.....	46
2.2.2. Phê phán đề ca ngợi phần nhân tính tốt đẹp của con người.	46
2.2.3. Phê phán đề lên tiếng bênh vực những số phận bị chà đạp, những con người nhỏ bé, bất hạnh.....	47
2.3. Nội dung của cảm hứng phê phán trong tác phẩm “Người trong bao”. .	48
2.3.1. Cảm hứng phê phán thể hiện qua hình tượng Bêlicôp một lối sống trong bao tiêu cực.....	48
2.3.2. Cảm hứng phê phán thể hiện qua việc xây dựng nhân vật song trùng...	52
2.3.3. Cảm hứng phê phán biểu hiện qua nghệ thuật biếm họa của Sêkhôp.	54
2.3.4. Cảm hứng phê phán thể hiện qua thái độ người cùng sống.....	56
2.3.5. Cảm hứng phê phán được thể hiện qua nhân vật tự thú.	58
2.3.6. Cảm hứng phê phán thể hiện qua ngôn ngữ ngoại cuộc ngoại suy và thái độ khoan dung, tình cảm cứu vớt con người và xã hội của tác giả.	59
2.3.7. Cảm hứng phê phán thể hiện qua cái cái chết của nhân vật chính mang tính bi kịch lạc quan.....	61
2.4. Tiêu đề “Người trong bao” cảm hứng phê phán con người trở thành công cụ nhằm chán bao trùm tác phẩm.....	65

2.5. Hình thức biểu hiện của cảm hứng phê phán trong tác phẩm “Người trong bao”.....	66
2.5.1. Biểu tượng nghệ thuật tập trung.	66
2.5.2. Sự tăng cấp bằng hư cấu nghệ thuật có chủ tâm.....	67
2.5.3. Thái độ phê phán của tác giả.	68
2.6. Ý nghĩa phê phán xã hội và văn học trong “Người trong bao” của Sêkhốp. ..	70
2.7. Dạy học đọc hiểu “Người trong bao” của Sêkhốp để giáo dục đạo đức lối sống cho học sinh.....	73
2.7.1. Mối quan hệ hữu cơ giữa nhân cách con người trong truyện Người trong bao và nhân cách học sinh THPT hiện nay.....	73
2.7.2. Những biện pháp giáo dục đạo đức lối sống cho học sinh.	80
Chương 3. THIẾT KẾ THỰC NGHIỆM DẠY HỌC TRUYỆN NGẮN NGƯỜI TRONG BAO (SÊKHÔP)	86
3.1. Mục đích thực nghiệm.	86
3.2. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm.....	86
3.2.1. Về đối tượng thực nghiệm.	86
3.2.3. Về địa bàn thực nghiệm.	87
3.2.4. Về kế hoạch thực nghiệm.	87
3.3. Tiến trình thực nghiệm.....	88
3.3.1. Thiết kế bài dạy thực nghiệm	88
3.4. Kết quả thực nghiệm và đối chứng.	114
3.4.1. Bảng kết quả điểm kiểm tra:	114
3.4.2. Nhận xét kết quả:	114
3.5. Đánh giá hiệu quả của thiết kế thực nghiệm.....	115
C. PHẦN KẾT LUẬN.....	117
TÀI LIỆU THAM KHẢO	120
PHỤ LỤC	

A. MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Đổi mới phương pháp dạy học là một yêu cầu tất yếu trong dạy học ngày nay. Yêu cầu đó càng cấp thiết đối với việc giảng dạy ở bậc THPT. Đổi mới phương pháp dạy học đối với môn Văn nói chung trong đó có văn học nước ngoài nói riêng cũng không nằm ngoài xu hướng đó. Đây là một việc làm cần thiết và cấp bách, nhằm phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh. Dạy học tác phẩm văn chương đặc biệt là tác phẩm văn học nước ngoài, điều cốt lõi cần nắm được là phải biết phân tích cảm hứng sáng tạo tác phẩm và giá trị của nó. Hơn nữa, mục đích giáo dục của tác phẩm qua mỗi giờ giảng văn là yếu tố không thể thiếu. Nếu như trước đây trật tự bộ ba trong yêu cầu dạy học là **kiến thức, kĩ năng, thái độ** thì ngày nay, theo các nhà giáo dục trật tự trên cần đảo lại là **thái độ, kĩ năng, kiến thức**. Điều đó chứng tỏ giáo dục thái độ, lối sống cho học sinh rất được coi trọng.

1.2. **Người trong bao** - tác phẩm hiện thực xuất sắc của Sêkhốp và nền văn học Nga, là một truyện ngắn mới được đưa vào chương trình nên vấn đề phân tích cảm hứng, giá trị và giáo dục lối sống qua tác phẩm còn gây trở ngại cho việc giảng dạy của giáo viên cũng như sự lĩnh hội tri thức của học sinh. Hơn nữa, do cách tuyển chọn rút bớt tác phẩm **Người trong bao** của tác giả sách giáo khoa đã làm cho việc tiếp cận phân tích, cắt nghĩa đánh giá tác phẩm này trong quá trình dạy học thiếu toàn diện hạn chế phần nào giá trị giáo dục và ý nghĩa đào tạo của tác phẩm, từ đó dẫn đến hiện tượng hiểu chưa đầy đủ và thấu đáo những giá trị của tác phẩm.

Đã có một số công trình khoa học nghiên cứu về vấn đề giảng dạy tác phẩm **Người trong bao** nhưng sử dụng phương pháp phân tích nội

dung và tác dụng giáo dục của cảm hứng phê phán trong dạy học triuện ngắn *Người trong bao* của Sêkhốp thì vẫn chưa có công trình nào đề cập đến.

1.3. Hiện nay nhu cầu học tập và nghiên cứu về tác phẩm của Sêkhốp của sinh viên và học viên ngày càng lớn. Bên cạnh đó, các nhà nghiên cứu phê bình văn học cũng đặc biệt chú ý đến cách tiếp nhận tác phẩm văn học trong nhà trường trong đó có văn học nước ngoài. Văn học nước ngoài là tinh hoa của di sản văn học thế giới có giá trị lâu dài và ảnh hưởng nhiều mặt tới việc đào tạo con người (thế hệ trẻ) có ý nghĩa văn hóa sâu rộng đối với tất cả các quốc gia trong thời kì hội nhập.

Văn học nước ngoài là một bộ phận văn học quan trọng trong chương trình ngữ văn ở nhà trường phổ thông nhưng việc dạy và học tác phẩm văn học nước ngoài trong nhà trường đến nay vẫn chưa được quan tâm một cách đúng mức (đặc biệt khi đặt trong tương quan so sánh với văn học Việt Nam). Nguyên nhân sâu xa của thực trạng này là do văn học nước ngoài từ trước đến nay không có trong chương trình ôn thi Đại học và chỉ chiếm một phần rất nhỏ trong chương trình ôn thi tốt nghiệp của học sinh. Điều đó khiến đại đa số học sinh đều coi môn văn học nước ngoài là không quan trọng. Chính tâm lý đó khiến giáo viên gặp khó khăn trong quá trình giảng dạy.

Bên cạnh đó, cũng cần phải công nhận rằng các tác phẩm văn học nước ngoài được đưa vào chương trình là những tác phẩm hay nhưng rất khó đối với cả người dạy và người học bởi khác nhau về truyền thống văn hóa, thời đại. Hơn nữa đây là những tác phẩm dịch, khoảng cách về ngôn ngữ dù đã được các dịch giả cố gắng khắc phục nhưng vẫn còn một số tồn tại nhất định gây khó khăn cho quá trình dạy và học. Chính vì thế ngay cả khi người giáo viên có ý thức đầu tư cho bài dạy cũng gặp không ít trở ngại.

Xuất phát từ thực trạng đó, chúng tôi thấy cần tìm hiểu thêm những nội dung chi phối cách hiểu sâu hơn về tác phẩm như vấn đề cảm hứng sáng tác